

TOMAS AKVINIETIS

SUMA PRIEŠ PAGONIS

TREČIOJI KNYGA. APVAIZDA. 107–110 SKYRIAI

Summa Contra Gentiles. Book III. Providence.
Chapters 107–110

CVII SKYRIUS

KAD BURTŲ MENAIS PADEDANTI NAUDOTIS
INTELEKTINĖ SUBSTACIJA SAVA PRIGIMTIMI NĖRA BLOGA

- [1] Tačiau neįmanoma, kad burtų menais naudotis padedančiose intelektualinėse substancijose būtų prigimtinis blogis.
- [2] Juk tai, ko siekiama prigimtimi, siekiama ne atsitiktinai, bet iš esmės – kaip sunkus siekia būti žemai. Tad jeigu minėtos intelektualinės substancijos būtų savo prigimtimi blogos, tai iš prigimties siektų blogio. Taigi ne atsitiktinai, bet iš esmės siektų blogio. Bet tai neįmanoma, nes jau buvo parodyta¹, kad visi daiktai iš esmės siekia gėrio ir niekas nesiekia blogio, nebent tik atsitiktinai. Vadinasi, minėtos intelektualinės substancijos savo prigimtimi nėra blogos.
- [3] Dar. Kiekvienas pasaulyje esantis objektas turi būti arba priežastis, arba padarinys, antraip su kitais jis neturėtų jokio santykio. Todėl minėtos substancijos yra arba tik priežastys, arba ir priežasčių padariniai. Jeigu priežastys, tai, kaip jau parodyta², kokio nors blogio priežastimis galėtų būti tik atsitiktinai. Tačiau visa, kas yra atsitiktinai, būtina redukuoti į tai, kas yra savaime, todėl jose turi būti kas nors už jų blogį pirmesnis, dėl kurio jos yra priežastys. O kiekviename pirmiausia yra jo prigimtis ir esmė. Vadinasi, tos substancijos ne savo prigimtimi yra blogos. Tą pačią išvadą reikėtų daryti, jeigu jos būtų priežasčių padariniai, nes

| Dail. Beato Angelico

RAKTAŽODŽIAI: Tomas Akvinietis, *Suma prieš pagonis*, burtininkavimas, menai, dangaus kūnai, intelektualinės substancijos.
KEY WORDS: Thomas Aquinas, *Summa Contra Gentiles*, magic, arts, celestial bodies, intellectual substances.

kiekvienas veiksnys veikia siekdamas gėrio. Todėl blogis negali būti jokios priešasties padarinys, nebent tik atsitiktinai. Tačiau atsitiktinis priešasties padarinys negali būti prigimtinis, nes kiekviena prigimtis tam tikru būdu ateina į esatį.

Todėl neįmanoma, kad minėtos substancijos būtų blogos savo prigimtimi.

- [4] Toliau. Kiekvienas esantysis savo esatį turi jo prigimtį atitinkančiu būdu. O esatis kaip esatis yra gėris – šito požymis yra faktas, kad visi trokšta esaties. Tad jeigu minėtos substancijos būtų blogos prigimties, tai jokios esaties neturėtų.
- [5] Taip pat. Jau buvo parodyta³, kad negali būti nieko, kas esaties negautų iš pirmojo esinio, ir kad pirmasis esinys yra aukščiausias gėris⁴. Bet kadangi kiekvienas veiksnys, kaip veikiantysis, daro į save panašų, tai būtina, kad tie, kurie atsiranda iš pirmojo esinio, būtų geri. Todėl minėtos substancijos, kaip esančios ir turinčios tam tikrą prigimtį, negali būti blogos.
- [6] Dar. Neįmanoma, kad būtų kas nors visiškai stokojantis dalyvavimo gėryje: juk kadangi geidžiama ir gera yra tas pat, tai jeigu kas nors visiškai stokotų gėrio, jis savyje neturėtų nieko geistina, tačiau kiekvienam yra geistina jo paties esatis. Tad jeigu kas nors dėl jo prigimties vadinamas blogu, tai būtina suprasti, kad jis taip vadinamas ne absoliučiai blogu, o tik kam nors arba kokiu nors atžvilgiu blogu: pavyzdžiui, nuodas nėra absoliučiai blogas, bet blogas tik tam, kuriam gali pakenkti, nes tai, kas vienam yra nuodas, kitam – maistas. Bet taip atsitinka todėl, kad vienas atskiras, vienam objektui priklausantis gerumas yra priešingas kito objekto savitam gerumui: pavyzdžiui, ugnies gerumas – karštis – yra priešingas vandens gerumui – šalčiui – ir jį ardo. Todėl tas, kuris prigimties nukreiptas ne į atskirą, o į visuotinį gėrį, net šia prasme negali būti vadinamas iš prigimties blogu. Tačiau kaip tik toks yra kiekvienas intelektas: mat jo gerumas yra jam būdingoje veikloje su universalijomis ir dalykais, kurie yra be išlygų. Tad neįmanoma, kad koks nors intelektas būtų sava prigimtimi blogas ne tik absoliučiai, bet ir su išlygomis.
- [7] Taip pat. Kiekvieno intelektą turinčio subjekto geismą intelektas judina prigimtaine tvarka – juk tikrasis valios objektas yra suprstas gėris. O valios gėris yra tas, kad ji vadovaujasi intelektu: pavyzdžiui, mūsų atveju gera yra tai, kas protinga, o tai, kas priešinga protui, yra bloga. Todėl prigimtinėje tvarkoje intelektinė substancija geidžia gėrio. Vadinasi, neįmanoma, kad tos intelektinės substancijos, kurios padeda naudotis burtų menais, būtų iš prigimties blogos.
- [8] Be to. Kadangi valia iš prigimties siekia suprasto gėrio kaip savo objekto ir tikslo, tai neįmanoma, kad kuri nors intelektinė substancija turėtų sava prigimtimi blogą valią, nebent jos intelektas iš prigimties klaidingai spręstų apie gėrį. Tačiau joks intelektas negali būti toks, nes klaidingi sprendimai intelekto veikloje atsitinka panašiai, kaip gamtoje – apsigimimai, kurie yra ne pagal prigimtį, bet prieš prigimtį; juk intelekto gėris ir prigimtinis tikslas yra tiesos pažinimas. Tad neįmanoma, kad egzistuotų toks intelektas, kuris iš prigimties klystų spręsdamas apie tiesą. Vadinasi, neįmanoma, kad egzistuotų intelektinė substancija, turinti iš prigimties blogą valią.

- [9] Dar. Jokia pažinimo galia nestokoja savo objekto pažinimo, nebent tik dėl kokio nors savo trūkumo arba gedimo, kadangi pačia savo prigimtimi yra nukreipta pažinti tokį objektą: pavyzdžiui, rega nestokoja spalvų pažinimo, nebent joje būtų koks nors gedimas. Tačiau kiekvienas trūkumas ir gedimas yra priešingas prigimčiai, nes prigimtis siekia daikto esaties ir tobulumo. Tad neįmanoma, kad egzistuotų tokia pažinimo galia, kuriai iš prigimties trūktų teisingo sprendimo apie jos objektą. Tačiau tikrasis intelekto objektas yra tiesa. Vadinasi, neįmanoma, kad egzistuotų toks intelektas, kuris iš prigimties klystų pažindamas tiesą. Tad neįmanoma ir tai, kad kuri nors valia galėtų iš prigimties atsižadėti gėrio.
- [10] Tai patvirtina ir Rašto autoritetas, nes Laiške Timotiejui rašoma: *Kiekvienas gi Dievo kūrinys yra geras* (1 Tim 4, 4). Ir Pradžios knygoje: *Dievas apžvelgė visa, ką buvo padaręs, ir iš tikrųjų matė, kad buvo labai gera* (Pr 1, 31).
- [11] Tuo paneigiama klaida manichėjų⁵, teigiančių, kad tos intelektualinės substancijos, kurias paprastai vadiname demonais arba velniais, yra iš prigimties blogos. Taip pat paneigiamas požiūris, kurį Laiške Anebontui⁶ išdėsto Porfirijus pasakodamas, jog kai kurie žmonės mano, kad egzistuoja giminė dvasių, kurioms būdinga išklausyti burtininkų prašymus, kurios yra iš prigimties klatingos, galinčios įgauti bet kokią pavidalą apsimesdamos dievais, demonais ir mirusiųjų sielomis. Ir tos dvasios daro tai, kas atrodo arba kaip gera, arba kaip bloga. O dėl tikrai gerų dalykų jos nieko nepadedą – iš tiesų nieko apie juos nežino. Bet geba patarti ir įteigti blogus dalykus, taip pat kai kada trukdyti stropiems dorybių siekėjams; jos yra kupinos įžūlumo ir puikybės; joms patinka liaupsės ir pataikavimas. Šie Porfirijo žodžiai pakankamai gerai apibūdina piktumą demonų, kurių pagalba burtų menai naudojasi. Tame apibūdinime negalima sutikti tik dėl to vieno teiginio, kad minėtas piktumas jiems būdingas iš prigimties.

CVIII SKYRIUS

ARGUMENTAI, KURIAIS TARIAMAI ĮRODOMA,
KAD DEMONAI NEGALI NUSIDĖTI

- [1] Bet jeigu demonai neturi prigimtinio blogio, tačiau parodyta, kad jie yra blogi, tai būtina daryti išvadą, kad jie savo valia yra blogi. Todėl būtina iširti, kaip tai įmanoma. Juk atrodo, kad tai visiškai neįmanoma.
- [2] Juk antroje knygoje⁷ parodėme, kad jokia, išskyrus žmogaus sielą, intelektualinė substancija nėra iš prigimties susieta su kūnu, nors kai kurie teigia, kad taip su savo kūnais susietos dangaus kūnų sielos⁸, apie kurias netinka kalbėti, kad jos yra blogos, nes dangaus kūnų judėjimas yra taisyklingiausias ir tam tikra prasme yra visos gamtos tvarkos pradai. Tačiau visos kitos pažinimo galios, išskyrus intelektą, naudojasi gyvo kūno organais. Todėl negali būti, kad aptariamoje intelektualinėse substancijose būtų kokia nors kita, išskyrus intelektą, pažinimo galia. Taigi visa, ką jos pažįsta, supranta. O tai, kas jų suprantama intelektu,

negali būti klaidinga, nes visos klaidos atsiranda iš intelekto trūkumo. Todėl tų substancijų pažinime jokios klaidos negali būti. Tačiau jokios valios nuodėmės negali būti be klaidos, nes valia visada siekia suprasto gėrio. Tad jeigu jos gėrio nesuprastų klaidingai, tai jų valia negalėtų nusidėti. Tad atrodo, kad minėtų substancijų valia negali nusidėti.

- [3] Dar. Mes nusidedame dėl tų dalykų, apie kuriuos turime teisingą bendrą supratimą, bet atskirais atvejais jam trukdo kokia nors protą pančiojanti aistra. Tačiau demonai tokių aistrų negali turėti, nes jos kyla iš jusliosios sielos dalies, kuri veikia tik per kūnišką organą. Tad jeigu nuo kūnų atskirtos substancijos turėtų bendrą teisingą supratimą, tai būtų neįmanoma, kad dėl atskirų atveju pažinimo stokos jų valia darytų blogį.
- [4] Toliau. Jokia pažinimo galia dėl savo tikrojo objekto neklysta, o klysta tik dėl svetimo: juk rega neklysta sprendama apie spalvas, bet kai žmogus rega sprendžia apie daikto skonį arba rūšį, įvyksta klaida. Tačiau tikrasis intelekto objektas yra daikto esmė. Todėl intelektas, pažindamas grynas daiktų esmes, negali klysti, o visos intelekto klaidos, atrodo, atsiranda dėl to, kad daiktų formas jis pažįsta sumaišytas su vaizdiniais, kaip tai atsitinka mums. Tačiau toks pažinimo būdas nebūdingas su kūnais nesusietoms intelektinėms substancijoms, nes vaizdinių negali būti ten, kur nėra kūno. Tad neįmanoma, kad intelektinių substancijų pažintinėje veikloje atsirastų klaida. Vadinas, negali atsirasti ir valios nuodėmė.
- [5] Taip pat. Klaida atsiranda dėl siejančio ir skirstančio intelekto veiklos, nes daikto esmiškumą jis supranta ne absoliučiai, o suprantamam daiktui ką nors pridėdamas. O intelekto, suprantančio tai, kas yra, veikloje klaida atsiranda tik atsitiktinai, tik todėl, kad į ją įsimaišo kas nors iš siejančio ir skirstančio intelekto veiklos. Taip atsitinka todėl, kad mūsų intelektas daikto esmiškumą pažįsta ne iš karto, o tik tam tikra tvarka atlikdamas tyrimą: pavyzdžiui, pirmiausia suprantame gyvūną, toliau skirstome pagal priešingus skiriamuosius požymius, vieną priskirdami giminei, o kitus atmesdami ir šitaip pasiekdami rūšies apibrėžimą. Šiame procese gali įvykti klaida, jeigu tai, kas laikoma giminės skiriamuoju požymiu, nėra giminės skiriamasis požymis. Tačiau toks ko nors esančio esmiškumo pažinimas priklauso protaujantiam, nuo vieno objekto prie kito lakstančiam intelektui. Bet jau buvo parodyta⁹, kad atskirtosioms intelektinėms substancijoms tai nebūdinga. Tad neatrodo, kad kokia nors klaida galėtų atsirasti tų substancijų pažintinėje veikloje. Vadinas, ir jų valioje nuodėmė negali atsirasti.
- [6] Be to. Kadangi kiekvieno daikto noras siekia tik savojo gėrio, tai atrodo, neįmanoma, kad tas, kurio gėris yra tik vienas, savu norėjimu klystų. Tad jeigu natūraliems daiktams dėl atsitiktinio trūkumo pasitaiko nusidėti siekiant įgyvendinti norą, tai niekada nuodėmė neatsiranda dėl prigimtinio noro: juk akmuo visada siekia būti žemai, nepriklausomai nuo to, ar jis gali ten atsidurti, ar jam neleidžiama to padaryti. Tačiau mums pasitaiko nusidėti savo noru, nes, kadangi mūsų prigimtis sudaryta iš dvasinių ir kūniškų elementų, mums yra daugy-

bė gėrių: vienas yra intelektualinis gėris, kitas – juslinis arba kūniškas gėris. Tačiau tie įvairūs dalykai, kurie yra žmogaus gėriai, turi tam tikrą tvarką, pagal kurią ne tokį svarbų reikia sieti su svarbesniu. Tad mūsų valioje nuodėmė atsiranda tada, kai nesilaikydami tos tvarkos norime to, kuris yra tam tikras gėris, priešingai tam, kuris yra absoliutus gėris. Tačiau atskirtosios substancijos tokios gėrių sandaros ir įvairovės neturi, ir kiekvienas jų gėris yra intelektualinis. Tad atrodo neįmanoma, kad čia būtų valios nuodėmė.

- [7] Dar. Nuodėmė mūsų valioje atsiranda dėl pertekliaus arba dėl trūkumo, viduryje tarp kurių yra dorybė. Todėl dėl tų dalykų, kurių negali būti nei pertekliaus, nei trūkumo, o tik vidurys, valia negali nusidėti: juk niekas negali nusidėti norėdamas teisingumo, nes pats teisingumas yra tam tikras vidurys. Tačiau atskirtosios intelektualinės substancijos gali norėti tik intelektualinio gėrio – juk būtų juokinga teigti, kad kūniško gėrio nori nekūniškos prigimties esybės, arba kad juslinio gėrio – tos, kurios neturi juslių. Tačiau intelektualinis gėris pertekliaus nepriima, nes pats savaime yra vidurys tarp pertekliaus ir trūkumo, kaip tiesa yra vidurys tarp dviejų klaidų, viena kurių yra dėl pertekliaus, kita – dėl trūkumo. Tad ir juslinis, ir kūniškas gėris yra protą atitinkantis vidurys. Taigi neatrodo, kad atskirtosios intelektualinės substancijos savo valia galėtų nusidėti.
- [8] Toliau. Atrodo, kad intelektualinė substancija nuo trūkumų yra labiau nutolusi negu kūniška. Tačiau nuo priešybių atitrauktose kūniškose substancijose, pavyzdžiui, dangaus kūnuose, negali atsirasti jokio trūkumo. Tuo labiau negali nusidėti atskirtosios ir nuo priešybių – materijos bei kaitos, dėl kurių gali atsirasti koks nors trūkumas, – atitrauktos substancijos.

CIX SKYRIUS

KAD DEMONUOSE YRA NUODĖMĖ IR KAIP JI YRA

- [1] Kad demonams vis dėlto būdinga valios nuodėmė, akivaizdu iš Šventojo rašto liudijimo, nes Pirmajame Jono laiške rašoma, kad *velnias visose nuodėmėse nuo pat pradžios* (1 Jn 3, 8). Ir Evangelijoje pagal Joną apie velnią sakoma, kad *jis melagis ir melo tėvas ir nuo pat pradžios buvo galvažudys* (Jn 8, 44). Ir Išminties knygoje rašoma, kad *per velnio pavydą mirtis atėjo į pasaulį* (Išm 2, 24).
- [2] Bet jeigu kas nors norėtų perimti Platono sekėjų požiūrį, tai lengvai išspręstų anksčiau minėtą problemą. Mat jie teigia, kad demonai yra gyvos, turinčios orinius kūnus esybės. Ir kadangi jie yra susieti su kūnais, tai jie gali turėti ir juslinę dalį. Tad ir aistras, kurios mums yra nuodėmės priežastys, jiems priskiria – būtent pyktį, pagiežą ir panašias aistras. Todėl Apulėjus sako, kad jie yra jautrūs savo sielomis.
- [3] Ir be to, kad pasak Platono, jiems yra suteikti kūnai, galbūt greta intelekto jiems galima priskirti kitą pažinimo rūšį. Juk Platonas teigia, kad ir juslinė siela yra neiri. Todėl dera, kad ji atliktų veiklą, kurioje kūnas nedalyvauja. Tad niekas

nekliudo kuriose nors intelektualinėse substancijose atrasti tokią juslinės sielos veiklą, kuri su kūnu, taigi ir su aistromis, nėra susijusi. Vadinasi, jose pasilieka toji pati nuodėmės šaknis, kuri yra mumyse.

- [4] Tačiau abi šios prielaidos neįmanomos, nes jau buvo parodyta¹⁰, kad išskyrus žmonių sielas, nėra jokių kitų, su kūnais susietų intelektualinių substancijų. O tai, kad negali būti su kūnu nesusijusios juslinės sielos veiklos, rodo faktas, kad suardžius kurį nors jutimo organą, suardoma ta veikla, kuri su juo susijusi: pavyzdžiui, išsidūrus akis, netenkama regos. Todėl gyvūnas miršta suardžius lytėjimo organą, be kurio joks gyvūnas negali gyventi.
- [5] Norint išspręsti minėtą problemą¹¹, reikia atsižvelgti į tai, kad tokia pat tvarka, kuri egzistuoja veikiančiose priežastyse, yra ir tikslo priežastyse – būtent antrinė tikslo priežastis priklauso nuo pirminės, kaip antrinė veikiančioji priežastis priklauso nuo pirminės. O nuodėmė veikiančiose priežastyse atsiranda tada, kai antrinė veikiančioji priežastis pažeidžia pirminės priežasties tvarką: pavyzdžiui, kai dėl savo kreivumo blauzdikaulis nebegali atlikti judesio, kurį atlikti jam įsako norėjimo galia, atsiranda šlubavimas. Todėl ir tikslo priežastyse, kai antrinis tikslas nebeišsitenka pirminio tikslo tvarkoje, atsiranda nuodėmė valios, kurios objektas yra gėris ir tikslas.
- [6] Tačiau kiekviena valia iš prigimties nori to, kas yra tikrasis norinčiojo gėris, – būtent, kad norintysis būtų tobulas, ir negali norėti nieko priešingo. Todėl negali atsirasti jokios to norinčiojo valios nuodėmės, kurio tikrasis gėris yra galutinis tikslas, kuris nėra pavaldus jokio kito tikslo tvarkai, bet jo tvarkai visi kiti tikslai pajungti. Kaip tik toks yra Dievas, kurio esatis yra didžiausias gėris, o jis yra galutinis tikslas. Tad Dieve valios nuodėmės negali būti.
- [7] Tačiau visuose kituose norinčiuosiuose, kurių tikrasis gėris būtinai pavaldus kito gėrio tvarkai, gali atsirasti valios nuodėmė, jeigu jis svarstomas jo paties prigimtyje. Mat nors kiekvienas norintysis turi įgimtą natūralų polinkį norėti ir mylėti savo paties tobulumą taip, kad negalėtų norėti nieko jam priešingo, tačiau nėra taip, kad jame būtų įgimtas polinkis savo tobulumą į kitą tikslą nukreipti taip, kad negalėtų to tikslo išsižadėti, nes aukštesnysis tikslas, kadangi jis yra aukštesnės prigimties, jo prigimčiai nėra būdingas. Todėl paliekama jo paties sprendimui savo tobulumą nukreipti į aukštesnį tikslą. Tuo ir skiriasi turintys valią nuo tų, kurie jos neturi, kad turintys valią patys save ir tai, kas jiems priklauso, nukreipia į tikslą, todėl ir vadinami laisvai pasirenkančiais, o tie, kurie valios neturi, savęs į tikslą nenukreipia, bet nukreipiami aukštesnio veiksnio tikslo siekia tarsi ne savo, o svetima veikla.
- [8] Tad atskirtosios substancijos valioje gali būti nuodėmė dėl to, kad savo gėrio ir tobulumo ji nenukreipė į aukščiausią tikslą, bet savąjį gėrį palaikė tikslu. Ir kadangi būtina, kad veiklos taisyklės būtų paimtos iš tikslo, tai toji substancija, kuri pačią save padarė tikslu, pagal save bando tvarkyti visa kita taip, kad jos valios niekas aukštesnis netvarkytų. Tačiau tai tinka vien tik Dievui. Visu tuo

remdamiesi turime suprasti, kad ji norėjo prilygti Dievui, bet ne taip, kad jos gėris būtų lygus dieviškajam gėriui – tokia mintis jos intelekto net atsirasti negalėjo, nes to norėdama ji būtų norėjusi savo nebūties, kadangi rūšių skirtingumas kyla iš daiktų rangų skirtingumo, kaip akivaizdu iš to, kas jau buvo anksčiau pasakyta¹². Tačiau norėti kitus tvarkyti ir kad jos valios niekas aukštesnis netvarkytų, reiškia norėti būti pirma ir niekam nepaklusti, o tai yra puikybės nuodėmė. Todėl teisingai sakoma, kad puikybė buvo pirmoji demonų nuodėmė. Bet kadangi viena principinė klaida skatina daugybės klaidų įvairovę, tai iš pirmosios demono valioje įvykusios netvarkos jo valioje atsirado daugybė įvairių nuodėmių: neapykanta Dievui kaip prieštaraujanti jo puikybei ir teisingai baudžiančiam už jo kaltę; ir pavydas žmogui; ir daugybė kitų panašių nuodėmių.

[9] Taip pat reikia turėti omeny, kad tiesioginis kurio nors esinio gėris yra pavaldus aukštesniems gėriams, todėl tas esinys yra laisvas nutolti nuo kurio nors aukštesniojo gėrio tvarkos ir paklusti kito, aukštesnio arba žemesnio už pastarąjį gėrio tvarkai: pavyzdžiui, karaliui ir kariuomenės vadui pavaldus karys savo valią gali nukreipti į kariuomenės vado, bet ne į karaliaus gėrį, arba priešingai. Bet jeigu vadas nutolsta nuo karaliaus tvarkos, tai gera bus kario valia, nutolstanti nuo vado valios ir save nukreipianti į karalių, o bloga bus kario valia, besivadovaujanti vado valia, nukreipta prieš karaliaus valią, nes žemesniojo prado tvarka priklauso nuo aukštesniojo tvarkos. Tačiau atskirtosios substancijos ne tik pavaldžios Dievui, bet nuo pirmos iki paskutinės yra pavaldžios viena kitai, kaip tai parodyta antroje knygoje¹³. Ir kadangi kiekviename Dievui pavaldžiam norinčiajame, jeigu jį nagrinėtume jo paties prigimtyje, gali atsirasti valios nuodėmė, tai buvo įmanoma, kad kuri nors iš aukštesniųjų arba net pati aukščiausia atskirtoji substancija nusidėtų savo valia. Ir gana tikėtina, kad taip ir atsitiko: juk savo gėryje nenurimtų taip, tarsi jis būtų tikslas, jeigu tas gėris nebūtų labai tobulas. Todėl galėjo atsitikti taip, jog kai kurios iš žemesniųjų atskirtųjų substancijų panašiai nusidėjo savo valia savo gėrį į jį nukreipdamos ir nuo dieviškosios tvarkos nutoldamos, o kitos, savo valios judėjimu tarnaudamos dieviškajai tvarkai, nuo iš prigimties aukštesnių už jas nuodėmingos tvarkos teisingai nutolo. O apie tai, kaip gėryje arba blogyje kiekvienos iš jų valia nepajudinamai glūdi, bus parodyta ketvirtoje knygoje, nes tai priklauso baismės ir atpildo geriesiems ir blogiesiems problemai.

[10] Bet žmonės nuo atskirtųjų substancijų skiriasi tuo, kad viename žmoguje yra daugybė viena kitai pavaldžių norėjimo galių, o atskirtosiose substancijose taip nėra, tačiau jos yra pavaldžios viena kitai. Nuodėmė valioje atsiranda tada, kai kuris nors žemesnysis noras iškrypsta. Todėl kaip nuodėmė atskirtosiose substancijose atsiranda arba dėl to, kad jos nukrypsta nuo dieviškosios tvarkos, arba dėl to, kad kuri nors iš žemesniųjų nukrypsta nuo dieviškojoje tvarkoje pasiliekančios aukštesnės substancijos tvarkos, taip viename žmoguje nuodėmė

atsiranda dvejopai: vienaip dėl to, kad žmogaus valia savo gėrio nenukreipia į Dievą: šis nuodėmės būdas yra bendras jam ir atskirtosioms substancijoms. Kitaip tuo, kad žemesniojo noro gėris tampa nepavaldus aukštesniajam, pavyzdžiui, kai kūno malonumo, kurio siekia geidulingumas, norime ne pagal proto tvarką. Tačiau tokios rūšies nuodėmė atskirtosiose substancijose negali būti.

CX SKYRIUS

MINĖTŲ ARGUMENTŲ PANEIGIMAS

- [1] Vadinas, anksčiau išsakytus argumentus nesunku paneigti.
- [2] Juk nesame priversti sakyti, jog atskirtosios substancijos intelekto klaida atsirado dėl to, kad ji nusprendė, jog gėris yra tas, kuris iš tiesų nėra gėris, bet galime teigti, jog klaida atsirado todėl, kad ta substancija neatsižvelgė į aukštesnįjį gėrį, kuriam privalėjo priskirti savąjį gėrį. Taip galėjo atsitikti dėl pernelyg stipraus jos valios susitelkimo į savąjį gėrį: juk laisvai valiai būdinga atsigręžti į tą ar kitą objektą.
- [3] Ir akivaizdu, kad ji nenorėjo jokio gėrio, išskyrus vieną, tą, kuris yra tiesioginis jos gėris. Tačiau tai ir yra nuodėmė, nes taip paniekiamas aukštesnysis gėris, į kurį jos gėris turėjo būti nukreiptas. Juk kaip mes nusidedame tuo, kad žemesniojo, būtent kūniško, gėrio geidžiame paniekdami proto tvarką, taip velnias nusidėjo tuo, kad savojo gėrio nesusiejo su dieviškuoju gėriu.
- [4] Taip pat akivaizdu, kad jis paniekino dorybės vidurį, nepaklusdamas aukštesniajai tvarkai, ir tuo sau priskirdamas didesnę, negu derėtų, svarbą, o Dievui, kuriam kaip pirmajai tvarkančiajai taisyklei visi privalo paklusti, – mažesnę, negu dera. Tad akivaizdu, kad toje nuodėmėje vidurys paniekintas ne dėl aistrų pertekliaus, o tik dėl veiklą tvarkančio teisingumo nelygybės: juk atskirtosios substancijos gali veikti, bet niekaip negali patirti.
- [5] Taip pat nėra būtina, kad jeigu aukštesniuose kūnuose negali būti jokių trūkumų, tai dėl to ir atskirtosiose substancijose nuodėmės negali būti. Mat kūnai ir visa kita, kas neturi proto, yra veikiami, bet patys neveikia, nes nėra savo veiksmų šeimininkai. Todėl jie negali nepaklusti pirmajai, juos veikiančiai ir judinančiai taisyklei, nebent tik tuo, kad negali pakankamai gerai priimti pirmosios taisyklės teisingumo. O taip atsitinka dėl materijos netvarkos. Todėl aukštesnieji kūnai, kuriuose materijos netvarkai vietos nėra, niekada negali nukrypti nuo pirmosios taisyklės teisingumo. O protingos, arba intelektinės, substancijos ne tik yra veikiamos, bet ir pačios save nukreipia į veiklą. Ir tuo labiau jos tai daro, kuo tobulesnė yra jų prigimtis, nes tų, kurių prigimtis tobulesnė, ir veikimo galia tobulesnė. Todėl prigimties tobulumas netrukdo tam, kad jose minėtu būdu atsirastų nuodėmė, būtent dėl to, kad jos į save susitelkia, nekreipdamos dėmesio į aukštesniojo veiksnio tvarką.

Literatūra ir nuorodos

- ¹ Žr. Tomas Akvinietis, *Suma prieš pagonis*, trečioji knyga. Iš lotynų k. vertė G. Vyšniauskas, *Logos* 60, 2009, sk. 3, p. 113–114.
- ² Žr. Tomas Akvinietis, *Suma prieš pagonis*, trečioji knyga, *Logos* 62, 2010, sk. 14, p. 133.
- ³ Žr. Tomas Akvinietis, *Suma prieš pagonis*, antroji knyga. Iš lotynų k. vertė G. Vyšniauskas. Vilnius: Logos, 2003, sk. 15, p. 35–39.
- ⁴ Žr. Tomas Akvinietis, *Suma prieš pagonis*, pirmoji knyga. Iš lotynų k. vertė G. Vyšniauskas. Vilnius: Logos, 1999, sk. 41, p. 153.
- ⁵ Žr. S. Aurelii Augustini, *De haeresibus* 46. J. P. Migne, PL 42, p. 34. Prieiga per internetą: <http://www.documentacatholicaomnia.eu/02m/0354-0430,_Augustinus,_De_Haeresibus,_MLT.pdf>
- ⁶ Žr. S. Aurelii Augustini, *De civitate Dei*, X, 11. J. P. Migne, PL 41, p. 289. Prieiga per internetą: <http://www.documentacatholicaomnia.eu/02m/0354-0430,_Augustinus,_De_Civitate_Dei,_MLT.pdf>
- ⁷ Žr. Tomas Akvinietis, *Suma prieš pagonis*, antroji knyga, sk. 90, p. 46–477.
- ⁸ Žr. ten pat, sk. 70, p. 309–313.
- ⁹ Žr. ten pat, sk. 101, p. 525–527.
- ¹⁰ Žr. ten pat, sk. 90, p. 469–477.
- ¹¹ Ar demonų valioje yra nuodėmė?
- ¹² Žr. Tomas Akvinietis, *Suma prieš pagonis*, trečioji knyga, *Logos* 80, 2014, sk. 97, p. 83–87; *Suma prieš pagonis*, antroji knyga, sk. 95, p. 495–499.
- ¹³ Žr. Tomas Akvinietis, *Suma prieš pagonis*, antroji knyga, sk. 95, p. 49–499.

Iš lotynų kalbos vertė
prof. dr. Gintautas VYŠNIAUSKAS,
Klaipėdos universitetas

Versta iš S. Thomae de Aquino *Summa contra gentiles*, Romae, Apud sedem commissionis Leoninae et apud librariam Vaticanas, Desclee et C. Herder, 1934.